

СВІТОВА ЕКОНОМІКА ТА МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

УДК 339.7(477)

DOI: <https://doi.org/10.32782/2415-8801/2020-5.1>

Карпюк К.І.

*аспірант кафедри міжнародної економіки,
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана*ІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЯ ГЛОБАЛЬНОГО ФІНАНСОВОГО ПРОСТОРУ
ЯК ТРЕНД ГЛОБАЛЬНОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

У статті визначено, що глобалізація та розширення взаємодії між країнами світу у економічній сфері призводять до прискорення процесів інституціоналізації у економічних системах. Від ефективності формування, розподілу та перерозподілу фінансових ресурсів між учасниками економічної системи на світовому і національному рівнях залежить як функціонування цих систем, так і добробут їх учасників, у тому числі домашніх господарств. Таким чином, відзначаємо ключову роль інституціоналізації та фінансових інститутів у економічній і фінансовій системах, фінансових ринках та ринках фінансових послуг на світовому, міжнародному, національному, регіональному і місцевих рівнях та їх значну відмінність від підприємств, що дозволяє обґрунтувати відповідне місце у цих системах і ринках на відповідних рівнях їх функціонування, а також особливості характеристики таких інститутів. При цьому, відзначаємо значну специфіку утворення і функціонування глобальних фінансових інститутів, які відіграють важливу роль у економічній і фінансовій системах, фінансових ринках та ринках фінансових послуг на світовому, міжнародному і національному рівнях.

Ключові слова: фінансова допомога, підприємства, фінансові інститути, стабільний розвиток, глобальні фінансові інститути.

INSTITUTIONALIZATION OF GLOBAL FINANCIAL SPACE
AS A TREND OF GLOBAL ECONOMIC DEVELOPMENT

Karpiuk Kateryna

Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

The article reveals that globalization and the expansion of economic cooperation worldwide among the countries lead to the enhancement of institutionalization processes in the global, international and national economic systems. The efficiency of the formation, distribution and redistribution of financial resources between the participants of the economic system at the global and national levels including households underlie both the functioning of these systems as well as the well-being of their participants. Against the backdrop of the goal above, the objectives of financial institutions in the economic and financial systems, the financial market and the financial services market at the global, international, national, regional and local levels are as follows: giving full play to the development of global, international and national economies; upgrading the efficiency of monetary relations between the subjects of economic and financial systems, the financial market and the financial services market at the global, international, national, regional and local levels; distribution and redistribution of wealth or GDP at the global, international and national levels; generation of funds (centralized, decentralized) of monetary resources and income of economic entities at the global, international, national, regional and local levels; improving the welfare of society and households; gaining profit or other kinds of benefit from performing their activities at the global, international, national, regional and local levels of economic and financial systems, the financial market and financial services market. Hence, we note the key role of institutionalization and financial institutions in economic and financial systems, financial markets and financial services markets at the global, international, national, regional and local levels and their substantial difference from enterprises. This allows to provide insight as for the appropriate place in these systems and markets at the relevant levels their functioning, as well as the characteristics of such institutions. Along with that, we point to the considerable specifics of the formation and functioning of the global financial institutions, which play a key role in economic and financial systems, the financial markets and financial services markets at the global, international and national levels, taking over the regulatory and normative functions.

Keywords: financial assistance, enterprises, financial institutions, stable development, global financial institutes.

Постановка проблеми. Глобалізація та розширення взаємодії між країнами світу у економічній сфері призводять до прискорення процесів інституціоналізації у світовій, міжнародних та національних економічних системах. При цьому зростає роль сфери послуг

і в першу чергу фінансових послуг в межах розвитку світової та національних економік. Від ефективності формування, розподілу та перерозподілу фінансових ресурсів між учасниками економічної системи на світовому і національному рівнях залежить як функціону-

вання цих систем, так і добробут їх учасників, у тому числі домашніх господарств. За таких умов ключове значення для світової економіки та економік окремих країн мають фінансові інститути. Саме фінансові інститути регулюють розміри та напрями фінансових потоків в межах економічних систем різних рівнів і визначають їх ефективність.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Відзначаємо значний інтерес наукової спільноти до проблематики появи, розвитку і функціонування фінансових інститутів на світовому та національних фінансових ринках. Наголошуємо на напрацюваннях наступних вітчизняних і закордонних вчених з цієї тематики, а саме: Р.Л. Акоффа, Д. Бойда, С. Баттісона [4], Р.Г. Габбарда, С.П. Зубик, Б.С. Івасіва, А.В.Канаєва, Д.С. Кидуелла, В.В. Коваленко [1], О.І. Костюкевич, Б.Л. Луціва, Р. Мертона, Ф.С. Мишкіна, Р.Л. Петерсона, І.І. Рекуненко, Р.Дж. Родрігеса, В.С. Свірського [2], Ф. Трусарда, С.Г. Хоружего [3], І.О. Школьник та ін.

Постановка завдання. Метою статті є узагальнення інституціоналізації глобального фінансового простору для розкриття економічного розвитку та його основних понять.

Виклад основного матеріалу дослідження. Значний науковий інтерес до фінансових інститутів як ключових складових світової та національних економік призвів до дискусії щодо визначення сутності терміну «фінансовий інститут». При цьому, досить часто відбувається підміна або ототожнення поняття «фінансовий інститут» з поняттями «фінансовий посередник» або «фінансова установа», що є недоречним та потребує проведення відповідної компаративної характеристики економічної сутності цих термінів (табл. 1).

Підтримуємо точку зору С.Г. Хоружего щодо особливої ролі фінансових інститутів у процесі реформування економічної системи, а також зростання кількості та розгалуження структури цих інститутів в процесі розвитку світової та національних економік [3, с. 42].

Таким чином, компаративна характеристика економічної сутності термінів «фінансовий інститут», «фінансовий посередник», «фінансова установа» показала їх не тотожність та значну відмінність фінансових

інститутів від фінансових посередників і фінансових установ при наявності ряду ідентичних ознак. Наведене потребує надання визначення терміну «фінансовий інститут». Вважаємо доречним визначити економічну сутність поняття «фінансовий інститут» виходячи з дослідження двох базових концептів – «фінанси» та «інститут», а також з врахуванням проведеної компаративної характеристики (див. табл. 1).

Оцінка підходів вітчизняних та закордонних науковців [2; 5; 9] до визначення сутності концепту «фінанси» дозволяє виділити ряд його головних ознак, а саме:

1. Грошові відносини між учасниками економічної системи (держава, юридичні особи, домашні господарства).

2. Направлені формування відповідних фондів (централізованих, децентралізованих) грошових ресурсів.

3. Регламентуються законодавством.

4. Стосуються розподілу та перерозподілу національного ВВП або національного багатства.

У той же час вважаємо доречним додати до наведених ознак такі уточнення:

1. Враховуючи глобалізаційні процеси не потрібно обмежувати грошові відносини тільки економікою окремої країни, такі відносини існують на глобальному та міжнародних рівнях.

2. Грошові відносини не існують самі по собі, а забезпечуються відповідними наддержавними, державними і приватними організаціями.

Враховуючи наведене можемо сформулювати авторське визначення концепту «фінанси» – це грошові відносини між учасниками світової, міжнародних та національних економічних систем, які регламентуються відповідними законодавчими актами та забезпечуються певними наддержавними, державними і приватними організаціями, що стосуються розподілу та перерозподілу ВВП або багатства на відповідному рівні економічної системи і направлені на формування фондів (централізованих, децентралізованих) грошових ресурсів.

Стосовно іншого головного концепту терміну «фінансовий інститут», тобто концепту «інститут», то тут необхідно відмітити, що будь яка економічна система базується на сукупності відповідних інститутів,

Таблиця 1

Компаративна характеристика економічної сутності термінів «фінансовий інститут», «фінансовий посередник», «фінансова установа»

Ознака	Фінансовий інститут	Фінансовий посередник	Фінансова установа
Приналежність	Наддержавний рівень, державні або приватні	Переважно приватні	Приватні або державні
Сутність функціонування на ринку	Здійснення широкого кола операцій та послуг в світовій або національних економічних системах	Надання посередницьких послуг у фінансовій сфері	Здійснення операцій та надання послуг на фінансовому ринку
Контрагенти та клієнти	Державні та місцеві органи виконавчої влади, юридичні особи та домашні господарства	Державні та місцеві органи виконавчої влади, юридичні особи та домашні господарства	Державні та місцеві органи виконавчої влади, юридичні особи та домашні господарства
Рівні оперування	Світовий, міжнародний, національний, регіональний, місцевий	Світовий, міжнародний, національний, регіональний, місцевий	Світовий, міжнародний, національний, регіональний, місцевий
Кількість та структурна розгалуженість	Значна	Достатня	Достатня

Джерело: складено автором на основі [4; 5; 6; 7; 8]

які постійно трансформуються під впливом зовнішніх та внутрішніх чинників і забезпечують розвиток такої системи. Оцінка наукових напрацювань дозволяє виділити дві точки зору стосовно визначення сутності концепту «інститут»:

– сприйняття інститутів, як певних формалізованих складових економічної системи (органи державної та муніципальної влади, організації, бізнес-єдиниці та ін.), у першу чергу законодавчо, які впливають на її функціонування та розвиток, мають відповідні цілі і завдання та співпрацюють між собою на різних рівнях цієї системи (глобальний, міжнародний, національний, регіональний, місцевий) [6];

– сприйняття інститутів, як певного набору формальних та неформальних норм, правил, зв'язків між суб'єктами економічної системи, що забезпечують її функціонування та розвиток [8; 9].

Вважаємо доречним зазначити, що визначаючи сутність концепту «інститут» важливо поєднати дві наведені вище точки зору наукового суспільства, а також наголосити на необхідності ефективності функціонування економічної системи, що дозволяє отримати таке авторське визначення терміну: «інститут – це відповідні формалізовані складові економічної системи (органи державної та муніципальної влади, організації, бізнес-єдиниці та ін.), що діють спираючись на певний набір формальних та неформальних норм, правил, зв'язків між собою та впливають на її ефективне функціонування і розвиток, мають відповідні цілі та завдання і співпрацюють між собою на різних рівнях цієї системи (глобальний, міжнародний, національний, регіональний, місцевий)».

Враховуючи наведене під терміном фінансовий інститут ми будемо розуміти відповідних учасників світової, міжнародних та національних економічних систем, що діють, спираючись на певний набір формальних та неформальних норм, правил, зв'язків між собою і впливають на їх ефективне функціонування та розвиток через розподіл і перерозподіл ВВП або багатства та формування фондів (централізованих, децентралізованих) грошових ресурсів в межах забезпечення грошових відносин між суб'єктами таких систем.

Наведене визначення дозволяє не погоджуватись з тими науковцями, які визначають фінансові інститути

як певні підприємства, що працюють в економіці країни та здійснюють власну діяльність на національному фінансовому ринку [4]. Звідси вважаємо доречним надати компаративну характеристику підприємств та фінансових інститутів як суб'єктів економічної системи (табл. 2).

Спираючись на проведену компаративну характеристику (див. табл. 2) відзначаємо значні відмінності фінансових інститутів від підприємств, а також наявність певних спільних рис. При цьому, на особливу увагу заслуговує місце фінансових інститутів у економічній системі на світовому, міжнародному та національному рівнях, де вони є частиною фінансової системи, фінансового ринку та ринку фінансових послуг (рис. 1).

Розкривши місце фінансових інститутів у економічній системі на світовому, міжнародному та національному рівнях (див. рис. 1) можемо зазначити їх ключове значення для економічних, фінансових систем, фінансових ринків та ринків фінансових послуг через забезпечення ефективності грошових відносин між складовими цих систем та ринків.

У той же час вважаємо доречним надати характеристику фінансовим інститутам як ключовій складовій економічної і фінансової систем, фінансового ринку та ринку фінансових послуг на світовому, міжнародному та національному рівнях [7]. У цьому контексті необхідно розкрити мету, завдання, функції, принципи функціонування фінансових інститутів.

Спираючись на проведену дослідження та надане визначення терміну «фінансовий інститут» вважаємо, що метою фінансових інститутів є підвищення ефективності функціонування економічної та фінансових систем, фінансового ринку та ринку фінансових послуг на світовому, міжнародному, національному, регіональному та місцевому рівнях.

Враховуючи наведену мету, завданнями функціонування фінансових інститутів у економічній і фінансовій системах, фінансовому ринку та ринку фінансових послуг на світовому, міжнародному, національному, регіональному і місцевому рівнях є:

1. Забезпечення розвитку світової, міжнародної та національних економік.

2. Підвищення ефективності грошових відносин між суб'єктами економічної і фінансової систем,

Таблиця 2

Компаративна характеристика підприємств та фінансових інститутів як суб'єктів економічної системи

Ознака	Фінансовий інститут	Підприємство
Рівень функціонування	Глобальний, міжнародний, національний, регіональний, місцевий	Глобальний, міжнародний, національний, регіональний, місцевий
Приналежність	Наддержавний рівень, державні або приватні	Державні або приватні
Характер діяльності	Виконує фінансові операції та надає фінансові послуги	Виготовляє продукцію, виконує роботи, надає послуги
Характер продукції, яка продукується	Продукує тільки нематеріальну продукцію	Продукує матеріальну та/або не матеріальну продукцію
Головна мета діяльності	Отримання прибутку або досягнення інших цілей	Отримання прибутку
Роль у економічній системі	Забезпечує оптимізацію грошових відносин між суб'єктами економічної системи	Забезпечує задоволення попиту суб'єктів економічної системи у необхідних їм товарах.
Місце у економічній системі	Фінансова система; фінансовий ринок; ринок фінансових послуг	Будь-які складові економічної системи

Джерело: розроблено автором

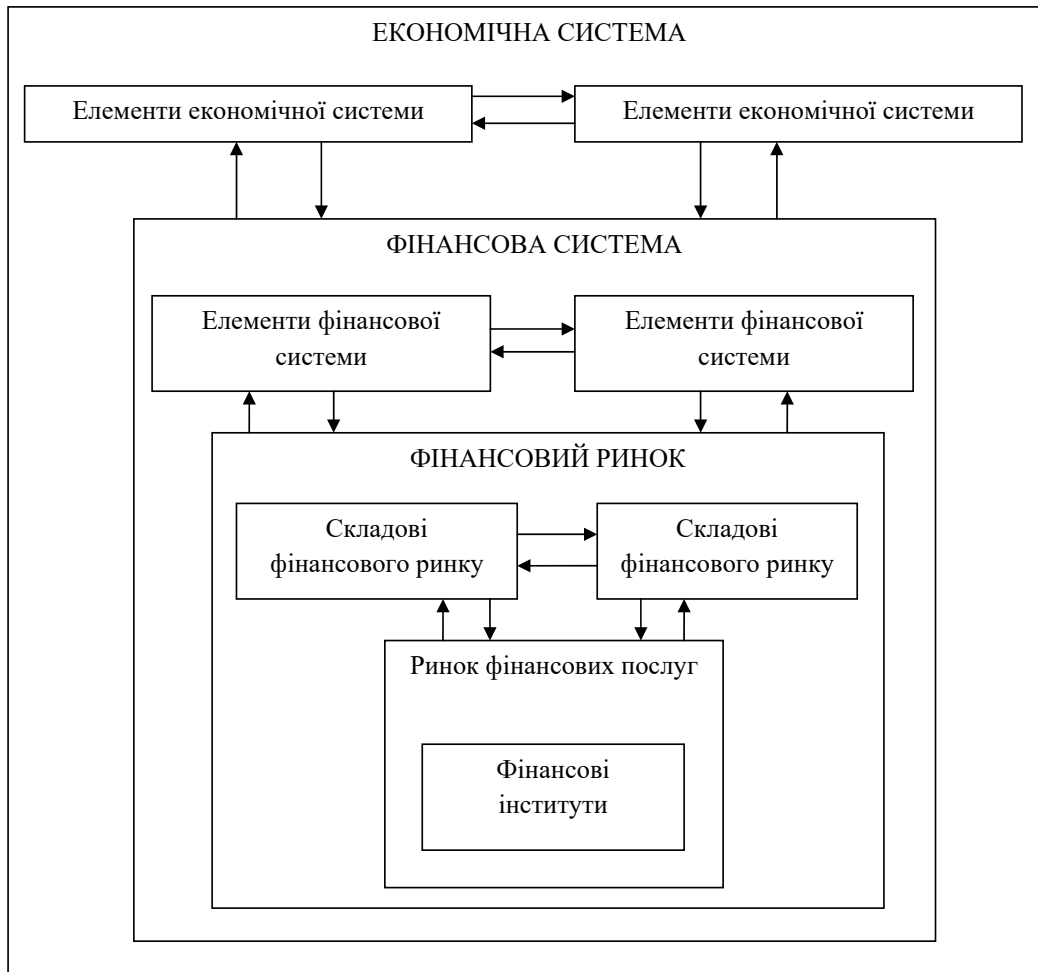

Рис. 1. Місце фінансових інститутів у економічній системі на світовому, міжнародному та національному рівнях

Джерело: розроблено автором

фінансового ринку та ринку фінансових послуг на світовому, міжнародному, національному, регіональному і місцевому рівнях.

3. Розподіл і перерозподіл ВВП або багатства на світовому, міжнародному і національному рівнях.

4. Формування фондів (централізованих, децентралізованих) грошових ресурсів та доходів суб'єктів економічної системи на світовому, міжнародному, національному, регіональному і місцевому рівнях.

5. Підвищення добробуту суспільства та домашніх господарств.

6. Отримання прибутку або інших видів зиску від здійснення власної діяльності на світовому, міжнародному, національному, регіональному і місцевому рівнях економічної і фінансової систем, фінансового ринку та ринку фінансових послуг.

В межах функціонування фінансових інститутів, як ключових складових економічної і фінансової систем, фінансового ринку та ринку фінансових послуг на світовому, міжнародному, національному, регіональному і місцевому рівнях виділяють ряд принципів (рис. 2).

Важливим аспектом у теоретичній характеристиці фінансових інститутів є розкриття їх класифікації. Від-

значаємо наявність дискусії серед науковців щодо класифікації фінансових інститутів.

Характеризуючи функції функціонування глобальних фінансових інститутів то вважаємо доречним на додачу до наведених вище для фінансових інститутів надати наступні:

1. Нормативна, що виходить з можливостей встановлення нормативів розвитку глобальними фінансовими інститутами економічної (обмежено) і фінансової систем, фінансового ринку та ринку фінансових послуг на світовому, міжнародному, національному рівнях.

2. Інформаційна, що виражається в забезпеченні інформацією суб'єктів економічної і фінансової систем, фінансового ринку та ринку фінансових послуг на світовому, міжнародному, національному рівнях.

3. Підтримуюча, яка направлена на підтримку (фінансову, інформаційну, консультаційну, методологічну) розвитку та трансформації національних економік, у першу чергу країн, які розвиваються.

4. Інтеграційна, що виражається у забезпеченні прискорення процесів інтеграції країн, які розвивають власні економіки у світову та міжнародні економічні і фінансові системи, фінансові ринки та ринки фінансових послуг.

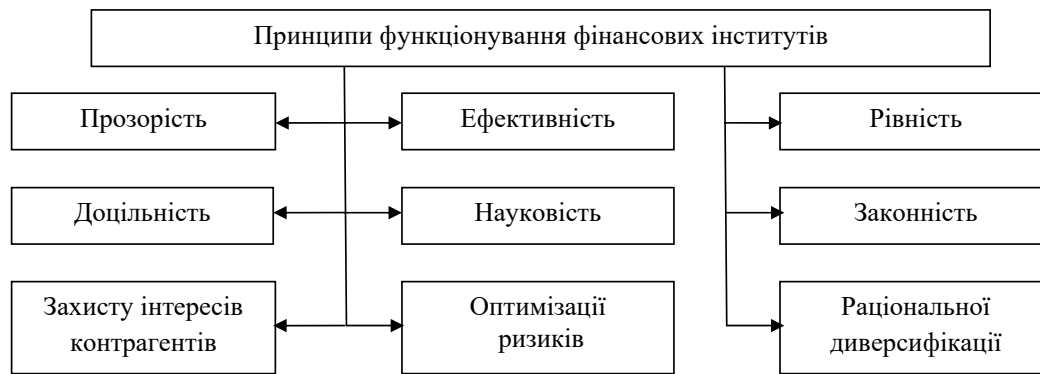

Рис. 2. Принципи функціонування фінансових інститутів

Джерело: складено автором на основі [6; 8]

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, відзначаємо ключову роль інституціоналізації та фінансових інститутів у економічній і фінансовій системах, фінансових ринках та ринках фінансових послуг на світовому, міжнародному, національному, регіональному і місцевих рівнях та їх значну відмінність від підприємств, що дозволяє обґрунтувати відповідне місце у цих системах і ринках на відповідних рівнях їх функціонування, а також особливості характерис-

тики таких інститутів. При цьому, відзначаємо значну специфіку утворення і функціонування глобальних фінансових інститутів, які відіграють головну роль у економічній і фінансовій системах, фінансових ринках та ринках фінансових послуг на світовому, міжнародному і національному рівнях, беручи на себе регулюючі та нормативні функції. Наведене вимагає проведення дослідження структурної динаміки глобального фінансового простору у контексті розвитку ГФІ.

Список використаних джерел:

1. Коваленко В.В. Системні особливості фінансового посередництва та його вплив на розвиток фінансового ринку. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2014. № 10 (1). С. 213–222.
2. Свірський В.С. Фінансовий сектор економіки: інституційно-функціональний підхід. *Сталий розвиток економіки*. 2012. № 3 (13). С. 317–321.
3. Хоружий С.Г. Основні поняття діяльності фінансових установ: зміст і значення. *Вісник Університету банківської справи*. 2016. № 1–2. С. 41–46.
4. Battiston S. Complexity theory and financial regulation. *Science*. 2016. Т. 351. № 6275. Р. 818–819.
5. Bouton J. Ten events that formed the IMF. IMF. *In Focus*. 2015. № 9. Р. 8–13.
6. Hodgson G. Evolutionary and Institutional Economics as the New Mainstream? *Evolutionary and Institutional Economic Review*. 2007. № 4 (1). Р. 7–25.
7. Jong-II You The Bretton Woods Institutions: Evolution, Reform and Change. School of Public Policy and Global Management, Korea Development Institute, 2000. 46 p.
8. Maartje van Putten Policing the Banks: Accountability Mechanisms for the Financial Sector / van Putten Maartje. Montreal&Kingston, London, Ithaca: McGill Queen's University Press, 2008. 490 p.
9. Pochenchuk G. Influence of relation with international financial institutionson; institutional transformation of economy. *The USV Annals of Economics and Public Administration*. 2014. Vol. 14, issue 2 (20). Р. 99–107.

References:

1. Kovalenko V.V. (2014) Systemni osoblyvosti finansovoho poserednytstva ta yoho vplyv na rozvytok finansovoho rynku [System features of financial intermediation and its impact on the development of the financial market]. *Aktualni problemy rozvytku ekonomiky rehionu*, no. 10 (1), pp. 213–222. (in Ukrainian)
2. Svirskiy V.S. (2012) Finansovy sektor ekonomiky: instytutsiino-funktsionalnyi pidkhid [The financial sector of the economy: an institutional and functional approach]. *Stalyi rozvytok ekonomiky*, no. 3 (13), pp. 317–321. (in Ukrainian)
3. Khoruzhyi S.H. (2016) Osnovni poniattia diialnosti finansovykh ustanov: zmist i znachennia [Basic concepts of financial institutions: content and meaning]. *Visnyk Universytetu bankivskoi spravy*, no. 1–2, pp. 41–46. (in Ukrainian)
4. Battiston S. (2016) Complexity theory and financial regulation. *Science*. Т. 351, no. 6275, pp. 818–819.
5. Bouton J. (2015) Ten events that formed the IMF. IMF. *In Focus*, no. 9, pp. 8–13.
6. Hodgson G. (2007) Evolutionary and Institutional Economics as the New Mainstream? *Evolutionary and Institutional Economic Review*, no. 4 (1), pp. 7–25.
7. Jong-II You (2000) The Bretton Woods Institutions: Evolution, Reform and Change. School of Public Policy and Global Management, Korea Development Institute. 46 p.
8. Maartje van Putten Policing the Banks: Accountability Mechanisms for the Financial Sector / van Putten Maartje. Montreal&Kingston, London, Ithaca: McGill Queen's University Press, 2008. 490 p.
9. Pochenchuk G. (2014). Influence of relation with international financial institutionson; institutional transformation of economy. *The USV Annals of Economics and Public Administration*, vol. 14, issue 2 (20), pp. 99–107.

E-mail: katerinalavra@gmail.com